

*Культура Української РСР
1940-50-х рр.*

1.

Освіта

- ▶ В повоєнний період відбудовувалися зруйновані під час війни школи, наукові заклади.
- ▶ На 1950 р. відновлена довоєнна мережа шкіл.
- ▶ Запроваджена мережа заочних та вечірніх шкіл для дорослих.
- ▶ 1953 р. – перехід до обов'язкової 7-річної освіти.
- ▶ Однак відчувалася гостра потреба у підручниках, зошитах, нестача учителів.
- ▶ Скорочення шкіл з українською мовою викладання.
- ▶ Збільшення кількості студентів.
- ▶ Заідеологізованість освіти.

Наука

- ▶ Відновлення роботи науково-дослідних установ, зміцнення їх матеріально-технічної бази.
- ▶ Провідна установа – АН УРСР на чолі з О.Палладіним.
- ▶ Значні успіхи у дослідженнях з фундаментальних наук:
 - ▶ 1946 р. – запущено перший в республіці атомний реактор,
 - ▶ 1948-1950 рр. – виготовлено у Києві першу в Європі цифрову обчислювальну машину під керівництвом С.Лебедева.
 - ▶ 1956 р. Генеральним конструктором будівництва космічних кораблів в СРСР став українець **Сергій Корольов**.

«Лисенківщина»

▶ **Політична кампанія в біологічній радянській науці з переслідування генетиків і заборона генетичних досліджень.**

▶ Президент Всесоюзної академії сільськогосподарських наук **Трохим Лисенко** оголосив ген міфом, **генетику «продажною дочкою імперіалізму», а кібернетику – її «рідною сестрою».**

▶ Таку позицію Т.Лисенко аргументував не науковими доказами, а **ідеологічними** штампами, які запозичив з «Короткого курсу історії ВКП (б)».

▶ Сталін підтримав Т.Лисенка, розпочалися переслідування і розправи над генетиками

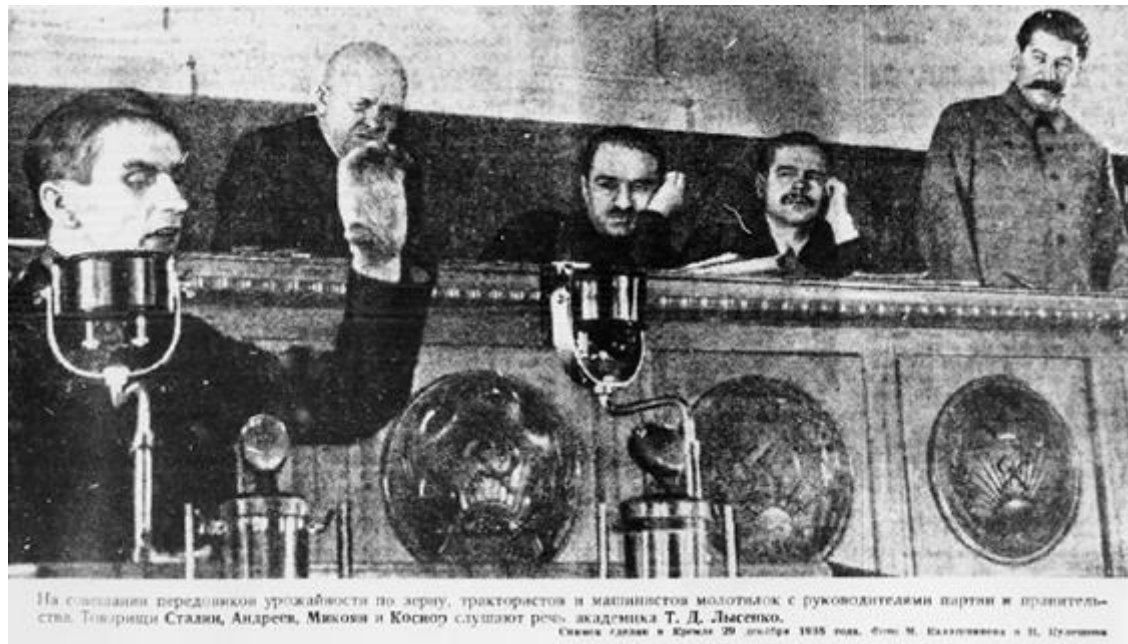
▶ 1947-1948 рр. репресовані вчені-біологи Д.Третьяков, І.Поляков, С.Делоне та ін.

▶ розгром генетики та кібернетики

▶ припинено наукові дослідження

▶ **Ідеологізація**

▶ **Виступ Лисенка в Кремлі**

На засіданні передовиків урожайності по зерну, трактористів и машинистів молотилок с керівниками партії и правитель-ства. Товарищі Сталін, Андрєв, Микоян и Косигов слухають речч академіка Т. Д. Лисенко.
Світка Гудак в Кремлі 29 лютого 1948 года. Фото М. Калашніков и Н. Кузнецов

Література

- ▶ У розвитку культури України важливу роль відіграли
- ▶ ***Олесь Гончар***
- ▶ трилогія ***«Прапороносці»***
- ▶ соціалістичний реалізм

Література

- ▶ **Володимир Сосюра**
- ▶ поема «Олег Кошовий»
- ▶ поет, прозаїк
- ▶ 1951 р. на тлі «ждановщини» газета «Правда» розкритикувала Володимира Сосюру за вірш воєнної доби **«Любіть Україну»** (1944):
- ▶ Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води...
- ▶ В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
- ▶ Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Література

- ▶ **Михайло Стельмах**
- ▶ прозаїк і поет
- ▶ **«На нашій землі»**
- ▶ соцреалізм

Література

- ▶ **Юрій Яновський**
- ▶ прозаїк, поет
- ▶ **«Київські оповідання»**
- ▶ неоромантизм, соціалістичний реалізм
- ▶ В романі **«Жива вода»** (1947) письменник втілює ідею невмирущості нації, відроджуваної після воєнної катастрофи.
- ▶ Гостро критикований за націоналізм, Яновський змушений був переробити цей роман згідно з принципами соцреалізму й перевидати його в далеко слабшому варіанті під іншою назвою **«Мир»** (1956).

Ждановщина

- ▶ **ідеологічна кампанія** в СРСР у 1946-1949 рр. в галузі **науки, літератури, культури та мистецтва**, коли були піддані нищівній критиці діяльність інститутів історії України та історії української літератури, творчих спілок, редакцій газет і журналів, діячів культури (письменників, композиторів, режисерів).
- ▶ Мета – придушення української самостійницької ідеї.
- ▶ Назва походить від прізвища секретаря ЦК ВКП(б) з питань ідеології **А.Жданова**.
- ▶ Принцип: «Єдиний можливий у радянській культурі конфлікт — це конфлікт доброго й найліпшого»
- ▶ Культурна настанова: **усі радянські митці, письменники та інтелігенція** в своїй творчості **мали притримуватись основної лінії Партії**.
- ▶ Ця настанова передбачала **переслідування митців**, що відхилялися від цієї генеральної лінії.
- ▶ В Росії піддавалися критиці твори сатирика Михайла Зощенка і поетеси Анни Ахматової.
- ▶ В Україні звинувачено у націоналістичних ухилах **Максима Рильського, Олександра Довженка, Володимира Сосюру** та ін».

Література.

Нищівна критика українських митців

«український буржуазний націоналізм»

- ▶ Розгортання боротьби з **«українським буржуазним націоналізмом»**
 - ▶ Її жертвами стали **А.Малишко, П.Панч, М.Рильський, Ю.Яновський, Остап Вишня, В.Сосюра.**
 - ▶ «Новим приводом для розгортання ідеологічного тиску на українську інтелігенцію стали Дні української культури в Москві (15-25 червня 1951 р.).
 - ▶ Через тиждень у газеті "Правда" з'явилася гостра критична стаття на адресу ЦК КП(б)У, який нібито знову **послабив боротьбу з українським буржуазним націоналізмом**, який "звив собі кубло" в українській літературі та науці.
 - ▶ У статті було розкритиковане лібрето опери **К.Данькевича "Богдан Хмельницький.** Її автори звинувачувалися в тому, що **недостатньо розкрили "прогресивну" роль російського царя та російських бояр».**
-

«КОСМОПОЛІТИЗМ»

- ▶ Боротьба проти **«безідейності, безпринциповості, космополітизму та низькопоклонства перед гнилим заходом».**
- ▶ **«Зворотною стороною буржуазного націоналізму є безрідний космополітизм, що проявляється в плазуванні перед буржуазною культурою і в низькопоклонстві перед іноземщиною».**

Характерні риси розвитку українського суспільства 1940-х – 1950-х рр.

- ▶ боротьба влади з проявами **“українського буржуазного націоналізму”**, з **“космополітизмом”** та **“низькопоклонством перед Заходом”**.
- ▶ Її наслідком стало відновлення та зміцнення ідеологічного контролю над суспільством.

Мистецтво

- ▶ Домінування воєнної тематики.
- ▶ 1943 р. – публікація кіноповісті **О.Довженка «Україна в огні»**.
- ▶ присвячена подіям Другої світової війни
- ▶ показано життя простих селян під час німецької окупації.
- ▶ Ідея: засудження такого явища як війна, прославлення сили духа українців, невмирущості нації.

